

DOI: 10.18276/sip.2018.51/3-15

Danuta Kopycińska*

Uniwersytet Szczeciński

Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania

POPEGEEROWSKIE POWIATY – PREKARIAT W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM

STRESZCZENIE

Funkcjonujące w aktualnym składzie województwo zachodniopomorskie zostało utworzone w 2002 roku. Dużą jego część stanowiły powiaty należące do zlikwidowanych w 1991 roku państwowych gospodarstw rolnych i notujące masowe bezrobocie. Sytuacja spowodowała, że już w chwili startu województwa prawie połowa jego powiatów notowała najwyższą stopę bezrobocia w Polsce. Celem niniejszego opracowania jest ocena skuteczności zastosowanych rozwiązań do likwidacji lub ograniczenia popegeerowskiego bezrobocia w województwie zachodniopomorskim. Okresem badawczym były lata 2002–2017.

Słowa kluczowe: rynek pracy, bezrobocie, prekariat

Wprowadzenie

Wprowadzone w 1989 roku zmiany systemowe w Polsce spowodowały m.in. likwidację w 1991 roku państwowych gospodarstw (Ustawa, 1991). Proces likwidacji, restrukturyzacji i przekształceń własnościowych danych PGR przyczynił

---

* Adres e-mail: danutak@wneiz.pl

się do powstania masowego bezrobocia strukturalnego wykluczającego z rynku pracy dużą część społeczeństwa powiatów popegeerowskich. Wykluczenie z rynku pracy skutkujące postępująca pauperyzacją i marginalizacją tych środowisk stanowiło także podstawę ich wykluczenia społecznego (Kaczyńska-Butrym 2001; Mycielska, 1966; Niedzielski, 2001; Psyk-Piotrowska, 1998, 2004; Tarkowska, 2000; Wilkin, 1998; i inni).

Województwo zachodniopomorskie zostało utworzone w 1999 roku i objęło zasięgiem dotychczasowe województwo szczecińskie i koszalińskie oraz część gmin z województwa gorzowskiego (11), pilskiego (5) oraz słupskiego (3). W styczniu 2002 roku dołączył powiat łobeski, zwiększając liczbę powiatów do 21, w tym trzy na prawach grodzkich: miasto Szczecin, Koszalin i Świnoujście. Spośród powiatów tworzących województwo ponad 75% należało do zlikwidowanych państwowych gospodarstw rolnych. Od początku transformacji systemowej w Polsce aż do 2015 roku jednym z podstawowych problemów wymagających rozwiązania było bezrobocie. Jednak na tle złej sytuacji na ogólnopolskim rynku pracy sytuacja na rynkach pracy w powiatach popegeerowskich województwa zachodniopomorskiego przedstawiała się szczególnie niekorzystnie. W 2002 roku przy przeciętnej stopie bezrobocia w Polsce wynoszącej 18,1% w ponad 75% powiatów stopa bezrobocia przekroczyła 160–220% średniej krajowej. Z tych powiatów około 60% to powiaty nie tylko o najwyższej stopie bezrobocia w badanym województwie, lecz także o najwyższej stopie bezrobocia w Polsce. To masowe bezrobocie spowodowało, że województwo zachodniopomorskie już w chwili startu zajęło czołową pozycję (drugą) wśród województw o najwyższej stopie bezrobocia. W ramach walki z bezrobociem podejmowane były w Polsce liczne przedsięwzięcia mające na celu zarówno zapobieganie, jak i aktywizację zawodową osób bezrobotnych (Ustawa, 2004; Obwieszczenie, 2017). Celem niniejszego opracowania jest ocena skuteczności wprowadzonych rozwiązań do zwalczania bezrobocia w powiatach popegeerowskich województwa zachodniopomorskiego. Okresem badawczym były lata 2012–2017¹.

---

¹ Ze względu na ograniczone ramy w opracowaniu przedstawiono jedynie podstawowe zagadnienia związane z bezrobociem.

1. Kształtowanie się bezrobocia w województwie zachodniopomorskim w latach 2002–2017

W badanym okresie podjęto w Polsce bardzo wiele różnorodnych przedsięwzięć mających na celu ograniczenie bezrobocia nie tylko poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, lecz także aktywizację osób bezrobotnych i dostosowania ich do podjęcia działalności zawodowej. W ramach tych przedsięwzięć osoba bezrobotna i poszukująca pracy może korzystać z pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego, szkoleń, stażu, prac interwencyjnych, przygotowania zawodowego dorosłych, badań psychologicznych itp. (Ustawa, 2004, art. 61a). Oprócz formalnych instytucji rynku pracy takich jak urzędy pracy powołano partnerów społecznych: rady rynku pracy (wojewódzkie i powiatowe) oraz partnerów lokalnych. Zgodnie z obowiązującymi zasadami osoby bezrobotne poszukające pracy mogą korzystać z pomocy finansowej (na szkolenie, zakładanie firmy itd.) z Funduszu Pracy i środków Unii Europejskiej. Interesująco przedstawiają się programy specjalne i regionalne dla osób bezrobotnych ustalające indywidualne plany działania (Ustawa, 2004, rozdz. 10, 13). Szczególnie istotne z punktu widzenia niniejszego opracowania są programy regionalne. Tutaj na podstawie diagnozy sytuacji na wojewódzkim rynku pracy z uwzględnieniem sytuacji w poszczególnych powiatach i gminach ustalony jest wykaz powiatów proponowanych do objęcia programem regionalnym. Od 2014 roku w ramach tych programów dla osób bezrobotnych ustalone są tzw. profile pomocy (I, II, III) i w zależności od zakwalifikowania bezrobotnych do określonego profilu doradcy zawodowi przygotowują dla nich indywidualny plan działań aktywizujących. Warto wspomnieć, że przepisy obowiązującej Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy umożliwiają starostom zawarcie umowy z agencją zatrudnienia na doprowadzenie skierowanego bezrobotnego będącego w szczególnej sytuacji na rynku pracy do zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej (art. 61). Czy wprowadzone rozwiązania okazały się skuteczne w zwalczaniu masowego bezrobocia w województwie zachodniopomorskim? Kształtowanie się stopy bezrobocia w powiatach zachodniopomorskim przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Stopa bezrobocia w powiatach województwa zachodniopomorskiego w latach 2002–2017

Nazwa	Lata			Ogółem Polska = 100		
	2002	2014	2017	2002	2014	2017
	%	%	%	%	%	%
ZACHODNIOPOMORSKE	26,6	15,5	8,9	146,7	136,0	130,9
Powiat białogardzki	38,4	27,3	19,8	202,2	239,5	291,2
Powiat choszczeński	37,1	24,8	17,3	205,0	217,5	254,4
Powiat drawski	37,1	23,5	16,9	205,0	206,1	248,5
Powiat goleniowski	27,4	10,7	7,3	151,4	93,9	107,4
Powiat gryficki	37,3	23,6	10,3	206,0	207,0	151,5
Powiat gryfiński	29,5	18,8	12,2	163,0	164,9	179,4
Powiat kamieński	31,6	21,8	15,1	176,2	191,2	222,1
Powiat kołobrzeski	22,4	11,6	4,8	123,6	101,8	70,6
Powiat koszaliński	35,7	24,4	13,8	197,2	214,0	202,9
Powiat myśliborski	28,4	15,1	9,0	156,9	132,5	132,4
Powiat policki	20,2	10,6	6,8	111,6	93,0	100,0
Powiat pyrzycki	32,8	23,3	13,8	181,2	204,4	202,9
Powiat sławieński	36,4	22,5	14,7	201,1	197,4	216,2
Powiat stargardzki	30,6	17,3	9,5	169,1	151,8	139,7
Powiat szczecinecki	35,4	24,7	16,7	195,6	216,7	245,6
Powiat świdwiński	38,0	24,2	15,8	209,9	212,3	232,4
Powiat walecki	32,1	16,9	9,0	177,3	148,2	132,4
Powiat łobeski	40,3	25,3	20,9	223,6	221,9	307,4
Powiat m. Koszalin	20,5	10,3	5,9	113,3	90,4	86,7
Powiat m. Szczecin	15,2	9,3	3,8	84,0	81,6	55,9
Powiat m. Świnoujście	19,2	8,3	4,6	106,0	72,8	67,6
Polska	18,1	13,9	6,8			

Źródło: BDL (2003–2018).

Jak wynika z przedstawionych danych, w 2002 roku przy przeciętnej stopie bezrobocia w Polsce wynoszącej 18,1% w województwie zachodniopomorskim około 62% powiatów notowało stopę bezrobocia powyżej 30%. Z tej grupy około 70% to powiaty ze stopą bezrobocia powyżej 35% (35,4–40,3%). W porównaniu do średniej krajowej ponad 95% powiatów województwa zachodniopomorskiego legitymowano się stopą bezrobocia powyżej tej średniej, a w tej grupie 45% to powiaty, w których stopa bezrobocia przekraczała około i ponad dwukrotnie średnią krajową (od 195,6%

powiat szczecinecki do 222,6% powiat łobeski). Po wejściu Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku z omawianego województwa prawie 50% powiatów zostało umieszczonych w wykazie 30 powiatów o najwyższej stopie bezrobocia w kraju. Były to powiaty: białogardzki, choszczeński, gryficki, kamieński, koszaliński, pyrzycki, sławieński, szczecinecki, świdwiński, łobeski. Bardzo wysoką stopę bezrobocia notował także powiat drawski (37,1%) i wałecki (32,1%). Powiaty z województwa zachodniopomorskiego w ogólnopolskim rankingu zajęły pozycję od pierwszej – powiat łobeski do dziewiętnastej – powiat kamieński (BDL, 2005). Od 2007 roku wprowadzone w Polsce przedsięwzięcia ograniczające masowe bezrobocie zostały poszerzone o programy unijne. Natomiast od 2014 roku istnieją tzw. profile pomocy ustalające indywidualne plany aktywizacji osób bezrobotnych w poszczególnych grupach.

Spójrzmy, jak kształtowała się wysokość stopy bezrobocia w 2014 roku, a więc po wprowadzeniu programów unijnych, ale jeszcze przed profilami pomocy. W 2014 roku (tab.1) po dwunastu latach walki z bezrobociem – przy średniej stopie bezrobocia w Polsce wynoszącej 13,9% – ponad 52% powiatów województwa zachodniopomorskiego notowano stopę bezrobocia powyżej 20%, w tym około 55% powiatów to powiaty ze stopą bezrobocia około i ponad 25% (od 24,2% powiat świdwiński do 27,3% białogardzki). W porównaniu do średniej krajowej ponad 76% powiatów w 2014 roku notowało stopę bezrobocia powyżej tej średniej, a w tej grupie prawie 70% powiatów przekraczało około dwukrotnie i ponad dwukrotnie średnią stopę bezrobocia w Polsce (od 191,2% powiat kamieński do 239% białogardzki). W 2017 roku – po czterech latach funkcjonowania rozwiązań uwzględniających profile pomocy przy średniej stopie bezrobocia w Polsce w wynoszącej 6,8% – w województwie zachodniopomorskim około 43% powiatów notowało stopę bezrobocia zbliżoną do i powyżej 15% (20,9 powiat łobeski). W porównaniu do średniej krajowej – podobnie jak w 2014 roku – ponad 76% powiatów wykazało stopę bezrobocia powyżej średniej, a w tej grupie około 63% to powiaty przekraczające ponad dwukrotnie średnią krajową (od 202,9 powiat koszaliński do 307,4% powiat łobeski).

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, po piętnastu latach funkcjonowania województwa zachodniopomorskiego wprowadzone przeciwdziałania mające na celu likwidację lub ograniczenie masowego bezrobocia występującego w tym województwie okazały się zupełnie nieskuteczne w stosunku do powiatów popegeerowskich szczególnie zagrożonych tym bezrobociem. W badanym okresie sytuacja na rynku pracy uległa poprawie jedynie w około 50% powiatów województwa zachodniopo-

morskiego i były to te, w których stopa bezrobocia w 2002 roku nie przekroczyła w zasadzie 30% i które nie były umieszczone w wykazie powiatów o najwyższej stopie bezrobocia w Polsce. Natomiast powiaty notujące masowe bezrobocie w 2002 roku (np. stopa bezrobocia w powiecie łobeskim 40,3%, w białogardzkim 38,4% itd.) i wykazywane na liście 30 powiatów o najwyższej stopie bezrobocia w Polsce – także w 2017 roku znajdowały się w podobnej, niekorzystnej sytuacji. Były to powiaty: białogardzki, choszczeński, drawski, kamieński, pyrzycki, sławieński, szczecinecki, świniński, łobeski oraz gryfiński i gryficki. Trzeba dodać, że ze względu na systematyczne obniżanie się od 2016 roku stopy bezrobocia w Polsce sytuacja na rynkach pracy omawianych powiatów uległa jeszcze pogorszeniu w stosunku do rynku ogólnopolskiego. W 2017 roku stopy bezrobocia w powiatach notujących masowe bezrobocie w stosunku do średnich krajowych przybierały dużo wyższe wartości niż w 2002 roku (np. powiat łobeski 307,4%, białogardzki 291,2% itd.), co świadczy zarówno o braku skuteczności stosowanych metod zwalczania popegeerowskiego bezrobocia, jak i o pogłębiającym się systematycznie dystansie między rynkiem pracy w tych powiatach a rynkiem ogólnopolskim.

2. Struktura bezrobocia w powiatach popegeerowskich szczególnie zagrożonych

W badanym okresie – a w zasadzie już od likwidacji PGR – wpływ na niekorzystną sytuację na rynkach pracy w powiatach popegeerowskich szczególnie zagrożonych miała nie tylko wysoka stopa bezrobocia, lecz także ukształtowana w tych powiatach trwała struktura bezrobocia. Występujące po likwidacji PGR-ów masowe bezrobocie wynikało przede wszystkim z niskiego poziomu kapitału ludzkiego tych bezrobotnych i niedostosowania kwalifikacyjnego oraz mentalnościowego do tworzącego się konkurencyjnego rynku pracy. Około 70–80% wszystkich bezrobotnych stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym i poniżej oraz osoby z wykształceniem zawodowym. Około 90% bezrobotnych to bezrobotni do 50. roku życia (Psyk-Piotrowska, 2004). W 2013 roku, po ponad dwudziestu latach funkcjonowania powiatów popegeerowskich w nowym systemie gospodarczym, około 70% bezrobotnych miało nadal wykształcenie gimnazjalne i poniżej oraz zasadnicze zawodowe. Około 70% bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 23–54 lata. Ponad połowa bezrobotnych to bezrobotni długoterminowi, a około jednej trzeciej bezrobotnych (32%) nie miało żadnych kwalifikacji zawodowych (Kopycińska, 2014). W 2017

roku, a więc po czterech latach funkcjonowania rozwiązań uwzględniających profile pomocy, ukształtowała się struktura bezrobocia w szczególnie zagrożonych powiatach popegeerowskich województwa zachodniopomorskiego (tab. 2).

Tabela 2. Struktura bezrobocia w powiatach popegeerowskich województwa zachodniopomorskiego w 2017 roku

Powiat	Stopa bezrobocia	Wiek – lata				Czas pozostawania bez pracy w miesiącach	
		18–34	35–44	18–44	45–54	12 do 24	powyżej 24
	%	%	%	%	%	%	%
Białogardzki	19,8	40	22	62	19	19	26
Choszczeński	17,3	42	22	64	19	16	24
Drawski	16,9	39	23	62	19	21	22
Gryficki	10,3	38	22	60	20	15	16
Gryfiński	12,2	40	23	63	17	16	26
Kamiński	15,1	38	23	61	19	16	27
Koszaliński	13,8	37	17	54	20	16	24
Łobeski	20,9	41	22	63	19	16	30
Pyrzycki	13,8	37	23	60	20	17	26
Sławieński	14,7	37	22	59	19	14	20
Szczecinecki	16,7	39	23	62	20	17	25
Świdwiński	15,8	41	23	64	18	17	14

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (2018).

Analiza struktury bezrobotnych wykazała, że w badanych powiatach około 40% ogółu bezrobotnych (powiat choszczeński – 42%, łobeski i świdwiński – 41%) to osoby młode w wieku 18–34 lata, a więc takie, które powinny rozpoczynać i rozwijać karierę zawodową, inwestować w swój kapitał ludzki i zakładać rodziny. Druga duża grupa bezrobotnych w poszczególnych powiatach licząca ponad 20% ogółu bezrobotnych (za wyjątkiem powiatu koszalińskiego) to osoby w wieku 35–44 lata, które powinny mieć już ukształtowaną karierę (pozycję zawodową) i ustabilizowane życie rodzinne. Te dwie grupy wiekowe stanowiące w zdecydowanej większości powiatów ponad 60% ogółu bezrobotnych (powiat świdwiński, koszaliński – 64% powiat łobeski, gryfiński – 63%) tworzą grupę bezrobotnych w tzw. wieku mobilności zawodowej. Wiek mobilności zawodowej 18–44 lata to wiek najefektywniejszy w życiu człowieka. Osoby w tym wieku powinny rozpocząć i rozwijać karierę zawodową, zwiększać

poziom swego kapitału ludzkiego, mieć zapewnione odpowiednie warunki finansowe do zaspokojenia potrzeb własnych i rodziny, powiększać majątek, inwestować w edukację dzieci, korzystać z nowoczesnych technologii oraz czynnie uczestniczyć w życiu społecznym, kulturowym i politycznym regionu, kraju i świata.

Okolo 20% ogółu bezrobotnych w powiatach to osoby w wieku 45–54 lata. Osoby te powinny już mieć ustabilizowaną pozycję zawodową zapewniającą im i ich rodzinom określony status społeczno-ekonomiczny, inwestować nadal w edukację dzieci (wnuków) i być nadal pełnoprawnym uczestnikiem życia we wszystkich jego sferach. Jednak te role przepisywane człowiekowi w poszczególnych fazach jego życia mogą być tylko wówczas realizowane, jeżeli nie jest się wykluczonym z jakiegokolwiek sfery życia. W przypadku omawianych powiatów ponad 80% bezrobotnych będących w wieku aktywności zawodowej 18–54 lata zostało wykluczonych z rynku pracy. Ponad 60% wykluczonych bezrobotnych to bezrobotni w wieku mobilności zawodowej. W większości badanych powiatów ponad 40% ogółu bezrobotnych to bezrobotni długoterminowi bez pracy powyżej 12 miesięcy. W okolo 70% powiatów jedna czwarta wszystkich bezrobotnych pozostawało bez pracy powyżej 24 miesięcy. Jak już wspomniano, podstawowym problemem osób bezrobotnych w powiatach popegeerowskich był niski poziom ich wykształcenia i niedostosowanie kwalifikacyjne i mentalnościowe do konkurencyjnego rynku pracy we współczesnym świecie. Strukturę wykształcenia osób bezrobotnych w szczególnie zagrożonych powiatach popegeerowskich w 2017 roku zawarto w tabeli 3.

Tabela 3. Struktura wykształcenia bezrobotnych w powiatach województwa zachodniopomorskiego w 2017 roku

Powiat	Wykształcenie				
	wyższe	policealne i średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne i poniżej
	%	%	%	%	%
1	2	3	4	5	6
Białogardzki	5,6	16,0	8,8	29,9	39,7
Choszczeński	6,7	15,5	12,2	30,4	35,2
Drawski	5,7	15,9	11,6	33,1	33,8
Gryficki	7,2	16,4	14,7	30,2	31,5
Gryfiński	8,4	15,5	10,6	28,6	36,9

1	2	3	4	5	6
Kamieński	9,4	19,0	13,3	24,6	33,7
Koszaliński	8,8	15,3	10,0	24,9	41,0
Łobeski	5,0	14,7	13,2	27,4	39,7
Pyrzycki	8,7	18,5	10,1	30,7	32,0
Sławieński	7,9	18,0	10,5	29,6	34,0
Szczecinecki	8,3	20,0	11,0	24,7	36,0
Świdwiński	6,3	19,7	9,4	31,0	33,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (2018).

Analiza wykształcenia bezrobotnych wykazała, że w 2017 roku około 60–70% ogółu bezrobotnych w powiatach popegeerowskich szczególnie zagrożonych legitymowało się jedynie wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz zasadniczym zawodowym. Wykształceniem wyższym legitymowało się od 5,6 do 9,4% bezrobotnych, a policealnym i średnim od 15,3 do 20%. Około 10% ogółu bezrobotnych miało wykształcenie ogólnokształcące.

3. Popegeerowscy bezrobotni – polski prekariat XX wieku

Dokonana analiza kształtowania się bezrobocia w powiatach popegeerowskich województwa zachodniopomorskiego w latach 2002–2017 wykazała, że stosowane rozwiązania walki z bezrobociem, chociaż wpłynęły istotnie na ograniczenie, a nawet wyeliminowanie bezrobocia w Polsce (rynek pracowników) – nie okazały się skuteczne w walce z bezrobociem popegeerowskim w powiatach szczególnie zagrożonych. Nieskuteczne okazały się wprowadzone programy unijne mające na celu zwiększenie niskiego kapitału ludzkiego osób bezrobotnych. Nieskuteczne były także wprowadzone programy aktywizacji zawodowej bezrobotnych z profilami pomocy włącznie. Występujące masowe bezrobocie w powiatach popegeerowskich w chwili startu województwa w 2002 roku po piętnastu latach jego funkcjonowania nadal występuje. Trzeba podkreślić, że stwierdzenie o nieskuteczności stosowanych rozwiązań do walki z bezrobociem w powiatach popegeerowskich szczególnie zagrożonych nie odnosi się jedynie do badanego okresu, ale do prawie trzydziestu lat funkcjonowania tych powiatów po likwidacji PGR-ów. Występujące w końcowym roku badawczym bezrobocie w tych powiatach ma nadal charakter masowy. Nadal około 80% bezrobotnych to osoby w wieku aktywności zawodowej. Podobnie jak

w pierwszej połowie lat 90. około 70–80% bezrobotnych ma wykształcenie gimnazjalne i poniżej oraz zasadnicze zawodowe, a około 40% to bezrobotni długoterminowi. Zjawisko bezrobocia w powiatach popegeerowskich województwa zachodniopomorskiego ma więc charakter trwały i pokoleniowy. Podobne są ujemne skutki tego bezrobocia. W latach 90. wykluczenie z rynku pracy powodowało pauperyzację i marginalizację środowisk popegeerowskich, co prowadziło do ich wykluczenia społecznego. W latach 70. w Europie na określenie jednostek charakteryzujących się deprivacją warunków materialnych i marginalizacją w ramach stosunków społecznych wprowadzono pojęcie *underclass* (Psyk-Piotrowska, 2004, s. 66) i pojęcie to w Polsce zaczęło odnosić do popegeerowskich bezrobotnych (Domański, 1998). Dokonywane obecnie wykluczenie z rynku pracy bezrobotnych z popegeerowskich powiatów w dobie globalizacji i gospodarki opartej na wiedzy jest szczególnie deprimujące i niebezpieczne. Wykluczenie z rynku pracy to nie tylko wykluczenie ekonomiczne bezrobotnych i ich rodzin, lecz także bardzo niekorzystne wykluczenie edukacyjne ograniczające adaptację młodego pokolenia na współczesnym rynku pracy. To także wykluczenie bezrobotnych i ich rodzin z aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym, społecznym i politycznym. Degradacja jednostki nie ma tutaj wyłącznie charakteru ekonomicznego, ale dotyczy całokształtu egzystencji i uwarunkowań kulturowych (Urbański, 2014, s. 54). Bezrobotni z powiatów popegeerowskich i ich rodziny tworzą nową grupę socjologiczną – klasę społeczną pozbawioną dobrobytu i awansu życiowego. Funkcjonujące w latach 90. pojęcie określające tę grupę: *unterclass* – przyjmuje nową nazwę: prekariat (Kopycińska, Kryńska, 2016; Smoczyński, 2011; Sowa, 2010; Standing, 2011; Urbański, 2014). W przypadku tej grupy prekariuszy brak ekonomicznej stabilizacji, tożsamości zawodowej i godnego statusu społecznego przechodził z pokolenia na pokolenie. Występujące obecnie wykluczenie ekonomiczne kolejnych młodych osób nie stwarza wielu szans na istotną poprawę ich sytuacji życiowej w najbliższej przyszłości. Podobnie jak bezrobocie pokoleniowe – prekariat tutaj może się stać prekariatem pokoleniowym.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza kształtowania się bezrobocia w powiatach województwa zachodniopomorskiego wykazała, że w badanym okresie – jak również od początku likwidacji PGR-ów – stosowane w Polsce różnorodne instrumenty walki z bezrobociem

okazały się nieskuteczne w stosunku do powiatów popegeerowskich szczególnie zagrożonych. Po prawie trzydziestu latach walki bezrobocie w tych powiatach jest nadal masowe, ma charakter trwały i pokoleniowy. Powoduje wykluczenie ekonomiczne, społeczne i polityczne d-uziej grupy mieszkańców powiatów popegeerowskich, tworząc z niej prekariuszy pozbawionych dobrobytu i awansu społecznego.

Literatura

- BDL (2003–2018). Bank Danych Lokalnych. Rynek pracy 2003–2018. Dane podgrup. Pobrano z: <http://stat.gov.pl/bd/app/> (3.02.2018).
- Domański, H. (1998). Polska „underclass”? *Wiadomości Kulturalne*, 7.
- Halamska, M. (2001). Wieś popegeerowska między adaptacją i marginalizacją. W: I. Bukraba-Rylska, A. Rosner (red.), *Wieś i rolnictwo na przełomie wieków* (s. 197–218). Warszawa: Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN.
- Kaczyńska-Butrym, Z. (red.) (2001). *Mieszkańcy osiedli byłych pegeerów o swojej sytuacji życiowej*. Olsztyn: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.
- Kopycińska, D. (2014). Cienie transformacji – popegeerowskie bezrobocie. W: B. Borkowska (red.), *25 lat gospodarki rynkowej w Polsce* (s. 45–59). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- Kopycińska, D., Kryńska, E. (2016). The precariat in the labour market in Poland – social and economic aspect. *Journal of International Studies*, 2 (9), 79–89.
- Mycielska, D. (1966). Problemy życiowe pracowników Państwowych Gospodarstw Rolnych. *Kultura i Społeczeństwo*, 3.
- Niedzielski, E. (2001). Marginalizacja środowisk popegeerowskich – przejściowe zjawisko czy trwały proces. W: E. Niedzielski, R. Kisiel (red.), *Środowisko popegeerowskie – analiza stanu*. Olsztyn: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.
- Obwieszczenie (1995). Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 12 maja 1995 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa. DzU 1995, nr 57, poz. 299.
- Obwieszczenie (2017). Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 maja 2017 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. DzU 2017, poz. 1065.
- Psyk-Piotrowska, E. (1998). Bezrobocie i pauperyzacja środowisk dawnych PGR w Polsce. *Wieś i Rolnictwo*, 3.
- Psyk-Piotrowska, E. (2004). *Społeczne konsekwencje przekształceń własnościowych w rolnictwie państwowym*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

- Smoczyński, W. (2011). Prekariusze wszystkich krajów. *Polityka*, 16.09.2011.
- Sowa, J. (2010). Prekariat – proletariat epoki globalizacji. W: J. Sokołowska (red.), *Robotnicy opuszczają miejsca pracy* (s. 106–109). Łódź: Muzeum Sztuki w Łodzi.
- Standing, G. (2011). *Prekariat. Nowa niebezpieczna klasa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Tarkowska, E. (2000). Bieda popegeerowska. W: E. Tarkowska (red.), *Zrozumieć biednego. O dawnej i obecnej biedzie w Polsce*. Warszawa: Instytut Filozofii i Socjologii PAN.
- Urbański, J. (2014). *Prekariat i nowa walka klas*. Warszawa: Książka i Prasa.
- Ustawa (1991). Ustawa z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw. DzU 1991, nr 107, poz. 464.
- Ustawa (2004). Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. DzU nr 99, poz. 1001.
- Wilkin, J. (1998). Przekształcenie państwowych gospodarstw rolnych – proces racjonalizacji i marginalizacji. W: B. Fedyszuk-Radziejewski (red.), *Wieloobszarowe gospodarstwa rolne ich załogi i nowi gospodarze* (s. 43–55). Warszawa: Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN.
- Wyszkowska, Z. (2001). Opinie mieszkańców osiedli popegeerowskich o swojej sytuacji społecznej. W: E. Niedzielski, R. Kisiel (red.), *Środowiska popegeerowskie – analiza stanu* (s. 99–110). Olsztyn: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

POST-STATE FARM POVIATS-PRECIARIAT IN THE WEST POMERANIAN VOIVODESHIP

Abstract

The West Pomeranian voivodeship in the current composition was established in 2002. A large part of this voivodeship were poviats that belonged to the liquidated in 1991 state-owned farms and recording mass unemployment. Due to this situation, almost half of the poviats of the West Pomeranian voivodeship were already among the poviats with the highest unemployment rate in Poland. The aim of this study is to assess the effectiveness of the solutions applied in Poland to combat so called *former state owned farms unemployment* in the West Pomeranian voivodeship, and the research period was 2002–2017.

Keywords: labour market, unemployment, precariat

JEL codes: J21, J23